

УДК 796.032.2-056.26:316.42

Терентьєва Н. О.*

ГЕНЕЗА ПАРАЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Стаття репрезентує як основну ідею питання соціального залучення людей з обмеженими можливостями, зокрема в галузі фізичного виховання і спорту в контексті основних положень Концепції людського розвитку. Наголошено, що основними пріоритетами громадянського суспільства має бути підвищення соціальних стандартів життя українських громадян, зокрема система заходів щодо подолання соціального відторгнення.

Зазначено, що в Україні порушується питання інклюзивного громадянського суспільства, де громадян з інвалідністю залучено до активного життя громади. Одним із шляхів досягнення толерантності, рівності та поваги до інвалідів є спорт, зокрема й спорт високих досягнень. Інвалідність визначається як соціальне явище.

Акцентовано увагу на незадовільному стані закладів підготовки спортсменів вищої кваліфікації, зокрема з обмеженими можливостями. У 2014 році Україна втратила єдиний вітчизняний Національний центр паралімпійської підготовки і реабілітації інвалідів (м. Євпаторія) внаслідок анексії (окупації) Криму Російською Федерацією.

Окреслено зародження паралімпійського руху у світі та в Україні. Зокрема, зазначено, що ініціатором використання спорту як засобу соціальної і фізичної реабілітації людей з обмеженими можливостями уважають англійського нейрохірурга Людвіга Гуттмана, який займався реабілітацією англійських ветеранів Другої світової війни з ушкодженнями спинного мозку. Зимові види спорту для інвалідів почали поступово виникати після Другої світової війни, тому що багато постраждалих військовослужбовців намагалися повернутися до своїх спортивних занять. Одним зі засновників зимового спорту для інвалідів був австрієць З. Звикнагель із двома ампутованими ногами, який експериментував із використанням протезів у лижному спорті.

Наголошено на унікальності вітчизняної державної системи управління фізичною культурою і спортом інвалідів. Створені в 1989 році фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби інвалідів стали основою для створення національних федерацій спорту інвалідів з різними видами уражень: опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та інтелекту.

Ключові слова: паралімпійські ігри, спортсмени-інваліди, здоров'язбережувальний простір, соціальне залучення, людський розвиток

На сьогодні величезна кількість людей у світі займається спортом, деякі з них обрали цей вид діяльності як професію. Це, зокрема, видатні та професійні спортсмени: атлети, плавці, лижники, футболісти, борці та інші. Для професійних спортсменів спорт – це не просто професія, це життя. Сучасна молодь усвідомлює важливість та користь від занять фізичною культурою, проте рівень охоплення населення, особливо працездатного віку, фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю в Україні є в декілька разів нижчим порівняно з європейськими країнами. У свідомості більшості українського суспільства фізична культура не сприймається як важливий засіб оздоровлення населення, організації дозвілля, соціалізації молоді та інших суспільних груп. А чинна система спорту вищих досягнень не є пристосованою до вітчизняних соціально-економічних процесів та не враховує у своєму розвитку світові тенденції.

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я понад 1 мільярд людей мають якусь форму інвалідності, що складає майже 15 % населення світу. У людей з інвалідністю вища ймовірність безробіття. В Україні понад 2 мільйони 800 тисяч людей мають статус інваліда, з них 151 тисяча – діти.

Головною метою демократичного суспільства є рівність усіх верств і груп населення незалежно від їхнього статусу, походження та фізичного стану. На жаль,

*© Терентьєва Н. О.

не завжди представники різних груп населення почувають себе рівними серед інших. Зокрема, це люди з обмеженими можливостями, які щодня стикаються з відсутністю спеціальної інфраструктури, спеціалізованих робочих місць чи просто людського ставлення. Основними пріоритетами є підвищення соціальних стандартів життя українських громадян, зокрема система заходів щодо подолання соціального відторгнення (Social Exclusion). Питання людського розвитку посідає провідне місце, оскільки інтегрує проблематику економічної, освітньої, здоров'язбережувальної, суспільно-політичної та інших сфер. І виокремлення найгостріших проблемних питань, пов'язаних з людським розвитком неможливо без соціального залучення (Social Inclusion).

Важливість змін обумовлено тим фактом, що егалітарне суспільство змінилось суспільством, якому притаманний дуже високий ступінь нерівності – за доходами, за доступом до базових соціальних послуг (інформаційних, комунікативних, освітніх, медичних, соціальних тощо), за станом здоров'я, ризиком смерті і тривалістю життя, за умовами та якістю життя, за становищем на ринку праці, що збільшило відсоток так званого незахищеного населення планети.

У зв'язку з цим проблема реабілітації інвалідів набуває особливої гостроти. Серед вітчизняних досліджень виокремимо фундаментальні дослідження Ю. Бріскіна, присвячені питанням паралімпійського спорту [3-5], В. Мудріка з питань міжнародного спортивного руху інвалідів [11] та О. Римар з окреслення основних аспектів спорту неповносправних [16]. Питання соціального залучення в контексті розвитку громадянського суспільства є предметом дослідження Н. Бондар [2], О. Сидорчук [17], Н. Терентьєвої [19]; створення здоров'язбережувального середовища в освітньому та державницькому контекстах – Н. Башавець [1], Л. Горяної [6], В. Мазіна [23], С. Мединського [9], Ю. Мосейчука [10], Н. Терентьєвої [18] та ін.

Метою статті визначаємо окреслення генези паралімпійських ігор в контексті питань соціального залучення людей з обмеженими можливостями. Завданнями статті є окреслення історичного поступу паралімпійських ігор та особливостей соціального залучення в умовах громадянського суспільства.

Соціальне залучення молоді з особливими потребами. В останні десятиріччя особлива увага фахівців приділяється проблемі соціальної і фізичної реабілітації інвалідів засобами фізичного виховання з метою відновлення здоров'я, залучення їх до суспільно корисної праці.

Зважаючи з контент-аналіз Національної доповіді про людський розвиток (2011), окреслимо основні позиції соціального відторгнення, які, на нашу думку, невіддільні від сектору освіти, оскільки спричиняють утруднення/проблеми в реалізації одного з ключових напрямів державної освітньої політики – формуванні здоров'язбережувального середовища (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки). Це, зокрема, відторгнення від сфери культури та освіти, відторгнення від економічного життя (відторгнення за статусом на ринку праці, відторгнення через низькі доходи, відторгнення через погані житлові умови), відторгнення від систем охорони здоров'я та соціального захисту, соціального середовища та через відсутність засобів комунікації.

Наголошуємо, що Доповідь про людський розвиток «Справжнє багатство народів: шляхи до людського розвитку» (2010) засвідчила значущість «...парадигми людського розвитку й запровадила його оновлене визначення – як включення до числа свобод людини права людей на довге, здорове і творче життя; на досягнення інших цілей, які, на їхню думку, мають значення; на активну участь у забезпеченні справедливого та сталого розвитку на планеті. Люди є й одержувачами, і рушійною силою людського розвитку як окремо, так і разом» [20, с. 16]. Упровадження концепції соціального залучення (поряд з концепцією соціального відторгнення і концепцією людського розвитку) має забезпечити «...для тих, хто має ризик бідності та соціального

відторгнення, можливості та ресурси, необхідні для того, щоб повною мірою брати участь в економічному, соціальному та культурному житті, досягти рівня життя та добробуту, що відповідають нормальним стандартам у суспільстві, у якому вони живуть» [20, с. 16].

В Україні, як і в усьому світі, порушується питання інклюзивного громадянського суспільства, де громадян з інвалідністю залучено до активного життя громади, вони мають рівні права з представниками інших груп населення. Одним із шляхів досягнення толерантності, рівності та поваги до інвалідів є спорт, зокрема й спорт високих досягнень. Адже саме завдяки спортивним іграм люди з обмеженими можливостями можуть почуватись рівними з іншими людьми. Інвалідність – це не захворювання чи вирок, це соціальне явище. Люди з особливими можливостями є такими ж повноцінними членами суспільства, які надихають своїм прикладом багатьох, зокрема, здорових людей, особливо в спорті вищих досягнень.

Сьогодні існують значні проблеми в діяльності спортивних шкіл як основного резерву підготовки спортсменів вищої кваліфікації. У більшості спортивних шкіл недостатньо коштів на організацію повноцінної навчально-спортивної роботи; придбання обладнання, інвентарю, спортивної форми, виїздів спортсменів на навчально-тренувальні збори та змагання. Спортивні бази, на яких проводяться спортивні заняття, у переважній більшості перебувають у незадовільному стані. А з 2014 року Україна втратила єдиний вітчизняний Національний центр паралімпійської підготовки і реабілітації інвалідів (м. Євпаторія) як наслідок анексії (окупації) Криму Російською Федерацією. Альтернативи цій базі в Україні не існує. Цей Національний центр паралімпійської та дефлімпійської підготовки й реабілітації інвалідів уважався одним із найкращих у світі, що, безумовно, зіграло ключову роль і в успішних виступах українських паралімпійців.

Тривалий час спостерігається відтік спортсменів та тренерів міжнародного рівня за кордон та до інших сфер діяльності через відсутність економічних стимулів; незначною є й участь спонсорів у фінансуванні підготовки спортсменів та проведенні масштабних спортивних заходів. Дійсно, підготовка спортсменів до складу паралімпійської збірної команди України триває багато років, проте досягнення спортсменами високих спортивних результатів на міжнародній спортивній арені є можливим, перш за все, за умови створення сприятливих умов для їх тренування, починаючи зі спортивної школи та забезпечення відповідної етапності підготовки.

Історія розвитку паралімпійських ігор. Ініціатором використання спорту як засобу соціальної і фізичної реабілітації людей з обмеженими можливостями вважають англійського нейрохірурга Людвіга Гуттмана, який займався реабілітацією англійських ветеранів Другої світової війни з ушкодженнями спинного мозку. Перші змагання відбулися в 1948 році на базі Сток-Мандевіллського госпіталю. Якийсь час ігри так і називалися «Сток-Мандевіллські ігри». Вони проводилися щорічно, а з 1952 року отримали статус міжнародних. У 1960 році в Римі на змаганнях взяли участь вже не тільки інваліди на візках, а й спортсмени з іншими фізичними вадами. Ці ігри вважаються першими офіційними міжнародними паралімпійськими іграми, у яких взяли участь чотири сотні людей з 23 країн світу. Найбільша кількість спортсменів представляли Італію, США, Велику Британію, які й очолили рейтингову таблицю, завоювавши найбільшу кількість медалей. У І Паралімпійських іграх також брали участь спортсмени Ізраїлю, Нідерландів, Південної Африки, Бельгії, Швеції, Франції, Німеччини, Австралії та інших країн. Програма передбачала змагання зі стрільби з лука, плавання, баскетболу, фехтування, метання дротиків, снукеру, настільного тенісу і легкої атлетики [12; 15]. З цього часу почався бурхливий розвиток паралімпійського руху.

Зимові види спорту для інвалідів почали поступово виникати після Другої світової війни, тому що багато постраждалих військовослужбовців намагалися повернутися

до своїх спортивних занять. Одним зі засновників зимового спорту для інвалідів був австрієць З. Звickнагль (S. Zwicknagl) із двома ампутованими ногами, який експериментував із використанням протезів у лижному спорті [24].

Нововведення торкнулися й лижного спорядження. Виник, наприклад, трьохслід (three-track) – лижа на одній нозі, із використанням двох лижних палиць-стабілізаторів, що мають закріплені маленькі лижі й разом залишають на снігу три сліди. Перші змагання з лижного спорту three-track в Австрії в лютому 1948 року зібрали 17 учасників. З 1970 року розпочалися змагання з лижного спорту між спортсменами різних нозологічних груп. У 1974 році проведено перший чемпіонат світу в Гранд Борнанд, у Франції, у програмі якого були представлені гірськолижний спорт і лижні гонки для спортсменів з ампутаціями і вадами зору [7].

У 1964 році творено Міжнародну спортивну організацію інвалідів, до якої доєдналося 16 країн, і того ж року відбулись змагання паралімпійців у Токіо з семи видів спорту. Перед початком ігор вперше підняли прапор паралімпіади, зазвучав гімн і з'явилася емблема паралімпійських змагань. З того часу розвиток спорту для інвалідів відбувався колосальними темпами. У 1972 році в Торонто в паралімпіаді взяло участь понад тисячу інвалідів з 44 країн. Спочатку брали участь тільки візочники, а з 1976 року до них приєдналися спортсмени інших груп ушкоджень – інваліди по зору і люди, які перенесли ампутацію кінцівок. 1982 рік відзначився створенням окремого координаційного органу паралімпійського руху – Міжнародного координаційного комітету Всесвітньої організації спорту інвалідів [21, с. 77]

У 1989 році створено Міжнародний паралімпійський комітет – International Paralympic Committee (IPC), який опікується організацією й проведенням паралімпійських ігор. Нині Міжнародний паралімпійський комітет та Міжнародний олімпійський комітет – найбільша і найповноважніша в галузі спорту організація [8], яка керується у своїх рішеннях Олімпійською хартією як основним правовим документом спорту [14, с. 14]. Олімпійська хартія має на меті реалізацію трьох основних завдань: Олімпійська хартія як основний інструмент конституційного характеру визначає й відроджує фундаментальні принципи та невід'ємні цінності олімпізму; Олімпійська хартія як статут Міжнародного олімпійського комітету; Олімпійська хартія визначає основні права й обов'язки трьох головних складників олімпійського руху, а саме: Міжнародного олімпійського та Міжнародного паралімпійського комітету, міжнародних федерацій і національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів олімпійських та паралімпійських ігор, які повинні дотримуватись Олімпійської хартії.

Одним з найважливіших компонентів паралімпійського спорту є програма паралімпійських ігор, яка не була сталою, а змінювалася протягом існування. Види спорту та спортивні дисципліни включалися до програми паралімпійських ігор та вилучалися з неї під впливом різноманітних чинників, змінювалася кількість та співвідношення спортивних дисциплін, комплектів нагород тощо.

Починаючи з Ігор 1992 року, які відбулись в Тігнесе і Альбервиле (Франція), паралімпійські зимові ігри проходять у тих же містах і на тих же спортивних спорудах, що й олімпійські зимові ігри. У 2001 році Міжнародний олімпійський комітет і Міжнародний паралімпійський комітет підписали угоду, за якою паралімпійські ігри мають відбуватися у той же рік, у тій же країні й використовувати ті ж спортивні об'єкти і споруди, що й олімпійські ігри. Ця угода офіційно почала застосовуватися, починаючи з літніх ігор 2012 року в Лондоні, хоча фактично ця паралель вже працювала раніше. Літні ігри є більш насиченими й різноманітними за видами спорту, з яких проводять змагання, крім того, у кожному виді спорту є свої категорії і умови участі.

Зокрема, до літніх паралімпійських видів спорту відносяться академічне веслування; баскетбол на візках; велосипедний спорт; виїздки; голбол; веслування на байдарках; дзюдо; легка атлетика; настільний теніс; паратріатлон; вітрильний спорт;

плавання; кульова стрільба; регбі на візках; сидячий волейбол; стрільба з лука; теніс на візках; важка атлетика; фехтування на візках; футбол 5 x 5; футбол 7 x 7.

Зимовими паралімпійськими видами спорту визначено гірські лижі, (слалом, гігантський слалом, суперкомбінація, швидкісний спуск, парасноуборд); керлінг на візках; лижні гонки; біатлон; следж хокей.

Назва спочатку була пов'язана з терміном «paraplegia» – параліч нижніх кінцівок, оскільки ці змагання проводилися серед людей із захворюваннями хребта. З початком участі в іграх спортсменів з іншими захворюваннями назву було трансформовано як «поруч, поза (παρά) Олімпіади», з акцентуванням уваги на паралелізмі та рівноправності паралімпійських змагань з олімпійськими. Звідси назва – паралімпійські ігри. Логотип паралімпійських ігор складають розташовані навколо центральної точки три півсфери червоного, синього і зеленого кольорів символізують розум, тіло і дух. Паралімпійський девіз: «Spirit in Motion» – «Дух у русі» – лаконічно передає ідею паралімпійського руху – надавати спортсменам-паралімпійцям можливості надихати й захоплювати світ власними спортивними досягненнями [22].

Вітчизняний паралімпійський рух. Уперше українські паралімпійці взяли участь у паралімпіаді в Атланті, США (1996), виборовши 1 золоту, 4 срібні та 2 бронзові медалі. На паралімпіаді в Пекіні, Китай (2008), українські спортсмени здобули 74 медалі: 24 золоті, 18 срібні та 32 бронзові. На зимових паралімпійських іграх у Ванкувері (2010) українці вибороли 5 золотих, 8 срібних та 6 бронзових медалей, посівши в загальному медальному заліку 4 місце [13].

Формування спортивного руху інвалідів в Україні бере свій початок з 1989 року. Саме в цей час почали створювати фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби інвалідів. У подальшому ці громадські об'єднання стали основою для створення національних федерацій спорту інвалідів з різними видами уражень: опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та інтелекту. У 1992 році ці чотири федерації об'єдналися в Національний комітет спорту інвалідів України. Національний комітет спорту інвалідів України – це національний паралімпійський комітет України, який представляє державу в міжнародному паралімпійському та дефлімпійському русі й виконує функції Національного паралімпійського комітету [13].

Громадськість інвалідів постійно боролася за визнання соціальної значущості фізкультурно-спортивного руху та необхідності відповідної державної підтримки. Злет масового спорту інвалідів відбувся після започаткування в Україні унікальної (і єдиної в світі) державної системи управління фізичною культурою і спортом інвалідів. У 1993 році створено Український центр з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» та 27 регіональних центрів «Інваспорт» [13].

Сьогодні Національний комітет спорту інвалідів України представляє Україну в міжнародному паралімпійському та дефлімпійському русі й виконує функції Національного паралімпійського комітету. За оцінками Міжнародного паралімпійського комітету та міжнародних спортивних федерацій, темпи розвитку паралімпійського руху в Україні є найвищими в Європі за останнє чотирьохріччя [22]. Поєднання діяльності Національного комітету спорту інвалідів України і державної системи «Інваспорт» стало значущим фактором розвитку фізичної культури і спорту інвалідів у нашій країні.

Сьогодні в Україні діють 27 регіональних центрів «Інваспорт» з 109 їхніми відділеннями в обласних та міських центрах, 174 фізкультурно-спортивних та оздоровчих клуби інвалідів, 27 дитячо-юнацьких спортивних шкіл інвалідів. Більше 50 тисяч інвалідів та 22 тисяч дітей шкільного віку відвідують фізкультурно-реабілітаційні групи та спортивні секції з 27 видів спорту. Щорічно в Україні проводяться понад 250 чемпіонатів, першостей та кубків з 19 видів спорту серед інвалідів з ураженнями зору, слуху, опорно-рухового апарату та інтелекту [13]. Це дозволяє досягати результатів і в спорті вищих досягнень.

Змагання, початковою метою яких була реабілітація інвалідів через заняття спортом, переросли в потужний міжнародний рух. Завдяки системній організаційній та практичній роботі Національного комітету спорту інвалідів України, Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» та спортивних федерацій з нозологій, українські спортсмени з інвалідністю не тільки досягають високих результатів, а ще й кожен виступ українських спортсменів дивує світ.

Отже, параолімпійські ігри є відображенням ставлення суспільства до проблем спортсменів-інвалідів і визнання їх повноправними членами суспільства. Визнаючи та пишаючись успіхами паралімпійців, не варто забувати про те, що в повсякденному житті українські інваліди піддаються різноманітній дискримінації: від соціальної – при працевлаштуванні, до побутової – відсутність пандусів, поручнів та інших засобів, призначених для полегшення життя людей з обмеженими можливостями. Якщо в цивілізованому громадянському світі люди з обмеженими можливостями є інтегрованими в соціум (соціально залученими), то в нас паралімпійський спорт часто є чи не єдиним соціальним ліфтом для інваліда, тому спортсмени з передових країн виступають на паралімпіадах частіше заради задоволення, а вітчизняні – заради добробуту та життєвих перспектив. Успіх українських паралімпійців зумовлений високою мотивацією спортсменів, яким медалі паралімпіади забезпечують матеріальну підтримку. І це вибудована президентом Національного комітету спорту інвалідів України Валерієм Сушкевичем передова система інвалідного спорту.

Разом із тим заслуговує на неабияку увагу діяльність Олега Леня (українського футболіста, майстра спорту України міжнародного класу, чемпіона паралімпійських ігор 2018 року, віце-чемпіона світу (Англія, 2015), паралімпійського чемпіона XV літніх паралімпійських ігор в Ріо-де-Жанейро (Бразилія, 2016), чемпіона світу (Аргентина, 2017)) щодо інформаційного супроводу мотиваційних аспектів участі вітчизняних спортсменів у паралімпійських іграх.

Досвід вітчизняних паралімпійців потребує детального дослідження, яке може стати предметом подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Башавець Н. А. Проблема формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури, спорту та реабілітації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2019. 1 (157). С. 7–11.
2. Бондар Н. О. Використання концепції соціального залучення у процесі забезпечення людського розвитку відторгнених груп населення. *Управління розвитком*. 2015. 3 (181). С. 138–143.
3. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів. Київ: Олімпійська література, 2006. 263 с.
4. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів – у світі та освіті. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. 2010. № 11. С. 109-124. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpnu_fiz_kult_2010_11_20
5. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів у міжнародному олімпійському русі. Львів: Край, 2006. 346 с.
6. Горяня Л., Кириченко М. Здоров'язберезувальний контент формування професійного іміджу педагогічних працівників у вітчизняному освітньому просторі. *Професійний успіх у контексті стратегії сталого розвитку: освіта, економіка, екологія: монографія*. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. С. 123–169.
7. Історія Паралімпійських ігор. URL: <http://uamgguru.ru/rizne/17771-istorija-paralimpijskih-igor.html>
8. Міжнародний Паралімпійський Комітет. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_паралімпійський_комітет
9. Мединський С. В. Складники технології здоров'язбереження в межах держави. *Загальна теорія здоров'я і здоров'язбереження: колективна монографія*. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 250–256.

10. Мосейчук Ю. Ю. Моніторинг стану сформованості культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури: критерії та результативні показники. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 1. С. 129–136.
11. Мудрік В. І. Міжнародний спортивний рух інвалідів. К.: Нора-прінт, 2001. 37 с.
12. Народження Паралімпіади: Як один медик змінив життя тисяч людей. 112.ua. URL: <https://ua.112.ua/statji/paralimpiada-maizhe-70-rokiv-peremohy-dukhu-nad-tilom-335797.html>
13. Національний комітет спорту інвалідів України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_комітет_спорту_інвалідів_України
14. Олімпійська хартія від 08 липня 2011 року. Міжнародний олімпійський комітет. К.: Олімпійська література, 1999. 96 с.
15. Паралімпійські ігри 2007. Національний комітет спорту інвалідів. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Паралімпійські_ігри
16. Римар О. Спорт неповносправних: історія та сучасність. Львів, 2001. 56 с.
17. Сидорчук О. Г. Механізми залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства у контексті забезпечення соціальної безпеки України. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 1 (30). С. 129–133.
18. Терентьєва Н. О. Здоров'язбережувальний простір як інтегральна передумова якості освіти і життя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2019. № 1 (157). С. 215–221.
19. Терентьєва Н. О. Цілі Розвитку Тисячоліття: освітянський контент. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2017. 88 с.
20. Україна: на шляху до соціального залучення. Національна доповідь про людський розвиток. Київ, 2011. 124 с.
21. Федоренко І. (ред.). Золоті сторінки олімпійського спорту України. К.: Олімпійська література, 2000. 192 с.
22. Як народилась Паралімпіада URL: <https://bartka.com.ua/list/interesting/yak-narodilas-paralimpiada>
23. Burka O., Mazin V. Results of future physical therapists' training for application of fitness and health-improving technologies. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (IJHSSE)*. 2018. Issue 5. Pp. 1-6.
24. Summer olympic games. Winter olympic games. Youth olympic games. URL: <http://www.vancouver2010.com/paralympic-games/medals/>

Terentieva N. O.

PARALYMPIC MOVEMENT GENESIS IN THE CONTEXT OF THE MAIN CHALLENGES OF HUMAN DEVELOPMENT

The article represents the main idea of the issue of social inclusion of people with disabilities, in particular in the field of physical education and sports, in the context of the main provisions of the concept of human development. It is emphasized that the main priorities of civil society should be increasing the social standards of life of Ukrainian citizens, in particular the system of measures to overcome social exclusion.

It is noted that the issue of the inclusive civil society is raised in Ukraine, where citizens with disabilities are involved in the active community life. One of the ways to achieve tolerance, equality and respect for people with disabilities is through sports, including high achievement sports. Disability is defined as a social phenomenon.

Attention is drawn to the unsatisfactory state of the institutions of training of athletes of higher qualification, especially athletes with disabilities. In 2014, Ukraine lost its only National Paralympic Training and Rehabilitation Center (Evpatoria) because of the annexation (occupation) of the Crimea by the Russian Federation.

The origins of the Paralympic movement in the world and in Ukraine are outlined. It is noted that the initiator of the use of sport as a means of social and physical rehabilitation of people with disabilities is considered by English neurosurgeon Ludwig Guttmann, who was engaged in the rehabilitation of British veterans of the Second World War with spinal cord injuries. Winter sports for people with disabilities began to emerge gradually after the Second World War, as many injured military servicemen tried to return to their sports activities. One of the founders of winter

sports for people with disabilities was S. Zwicknagl from Austria with two amputated legs, who experimented with the use of prostheses in ski sports.

The uniqueness of the national state system of physical culture and sports management of people with disabilities is emphasized. Established since 1989, sports and health clubs of the disabled become the basis for the creation of national sports federations of disabled persons with various types of lesions: musculoskeletal system, visual impairment, hearing and intelligence.

Key words: paralympic games, disabled athletes, healthcare-saving space, social inclusion, human development.

Дата надходження статті: «20» вересня 2019 р.

УДК 37.035

Дереш В. С.*

ПРОФІЛАКТИКА ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 60-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті розглянуто особливості профілактики дитячої бездоглядності в Україні в другій половині 60-х років ХХ століття. Розкрито сутність понять «бездоглядність» і «бездоглядна дитина», причини бездоглядності та її наслідки. Визначено, що головна причина дитячої бездоглядності полягає в неналежному виконанні батьками своїх прямих обов'язків: забезпечення сприятливих умов для фізичного, духовного та інтелектуального розвитку дитини.

Проаналізовано нормативно-правові документи другої половини 60-х років ХХ століття, що визначали вітчизняну соціальну політику стосовно профілактики дитячої бездоглядності в Україні. Висвітлено основні погляди дослідників, педагогів, які зверталися в той час до вивчення цих питань: для попередження дитячої бездоглядності необхідно підвищити педагогічну культуру сімейного і шкільного виховання; саме школа може досягти посилення педагогічної культури батьків; необхідно зміцнити взаємозв'язок суспільного та сімейного виховання.

Розглянуто співпрацю батьків, громадськості, шкіл, представників прокуратури, суду та міліції, спрямовану на попередження дитячої бездоглядності і правопорушень. З'ясовано, що в досліджуваний період по всій країні набули поширення ради громадськості й ради сприяння сім'ї та школі, які створювалися на підприємствах і в установах, виконуючи роль координаційних центрів з поєднання виховних впливів сім'ї, школи та громадськості. Окреслено основні форми роботи школи із батьками, які з різних причин нехтували вихованням дітей (класні і загальношкільні батьківські збори, лекторії, університети педагогічних знань, конференції, лекції, бесіди, індивідуальні консультації, під час яких батькам надавалася допомога з питань виховання і розвитку їхніх дітей).

Визначено, що для попередження дитячої бездоглядності в другій половині 60-х років ХХ століття в українському суспільстві було вжито низку заходів.

Ключові слова: бездоглядність, бездоглядна дитина, профілактика, виховання, дитина, сім'я, соціальне виховання, школа, педагогізація батьків, правопорушення.

Другу половину 60-х років ХХ століття характеризують появою значної кількості бездоглядних дітей в Україні та впровадженням державою різних заходів щодо профілактики цього явища, тому, перш за все, нам необхідно уточнити сутність понять «бездоглядність» і «бездоглядна дитина».

Ж. Петрович трактує бездоглядність як «стан, що відображає неуспішність соціалізації молодшої особистості й характеризується відсутністю її пристосованості до вимог, які висуваються суспільством до поведінки дитини, через розірвання

*© Дереш В. С.